Notiser

NYA BÖCKER

Förlaget Glänta Produktion har nyligen utgivit två böcker av den franske filosofen Gilles Deleuze, nämligen *Proust och tecken*, samt *Kants kritiska filosofi*, bägge 2015.

Torbjörn Tännsjös bok *Filosofisk tröst: En bok om döden* har utkommit på förlaget Thales 2015.

Astronomen Marie Rådbo, som år 2003 utsågs till Årets folkbildare, har nu kommit ut med boken *Stjärnhimlen: Bortom gatlyktor och neonljus*, Fri Tanke 2015.

BERTRAND RUSSELL

Russell är ju – åtminstone till namnet – en välkänd filosof, även för en större allmänhet, men numera är det förmodligen inte många som läser hans filosofiska verk. Hans essäsamlingar om livsåskådningsfrågor och politik har kanske något fler läsare och de har kanske också större aktualitet.

Men Russell har varit oerhört inflytelserik. Man kan nog säga att han egentligen var den som, nästan på egen hand, startade 1900-talets så kallade ”analytiska filosofi”. (Gottlob Frege var också viktig, men blev mer allmänt studerad först efter 1950, och Ludwig Wittgensteins *Tractatus* var till största delen inspirerad av just Russell.)

Om Russells insatser och inflytande kan man läsa i en nyutkommen och välskriven bok av den brittiske filosofen A.C. Grayling, *Bertrand Russell*, Fri Tanke 2015 (214 sidor). I slutet av den boken citeras Russells uppfattning om filosofins värde som han framställde den i *The Problems of Philosophy* år 1912:

> Filosofi ska studeras, inte därför att det finns bestämda svar på dess frågor, emedan inga bestämda svar i regel kan vetas vara sanna, utan för frågornas egen skull, eftersom dessa frågor utvidgar vår föreställning om vad som är möjligt, berikar vår intellektuella fantasi och försvagar den dogmatiska visshet som ute-

sluter tankens medvetna reflexion; men framför allt för att även tanken, i kraft av storheten i det universum som filosofin reflekterar över, växer sig stor och blir förmögen till den förening med universum som utgör det högsta goda.

PLIKTEN ATT FÖRÖKA SIG

Torbjörn Tännsjö anser att vi har en moralisk skyldighet att maximera mängden lycka i världen – och att vi därför också har en skyldighet att föröka oss så mycket som möjligt. Se t.ex. http://gawker.com/heres-the-philosophy-essay-vox-found-too-upsetting-to-p-1727243459. Han förutsätter då att de människor som kommer att leva i allmänhet har liv som är värda att leva (dvs. som innehåller mer lycka än olycka; om mängden människor blir så stor att detta inte längre gäller, så kommer saken i ett annat läge).

Man kan väl gå med på att själva slutledningen här är giltig. Givet förutsättningarna, så följer skyldigheten att skaffa barn från skyldigheten att maximera lycka. Men kunde man inte minst lika gärna säga att detta visar att det är något fel på Tännsjös utilitarism (dvs. tesen att vi bör maximera lyckan)? Eftersom slutsatsen är orimlig, så måste även premissen vara orimlig. Eftersom vi inte gärna kan ha en moralisk skyldighet att skaffa så många barn vi kan, så måste utilitarismen vara felaktig.

MATEMATISKA SANNINGAR

En mycket vanlig uppfattning är antagligen den att det som matematiker bevisar verkligen är *sant*. Redan Euklides konstruerade exempelvis ett berömt bevis för att det finns oändligt många primtal – och de flesta som känner till detta, både matematiker och vanliga dödliga, tror antagligen att det verkligen finns oändligt många primtal. Att detta är sant. Men matematiska bevis måste ju utgå från något, t.ex. Peanos axiom för teorin om naturliga tal eller vissa mängdteoretiska axiom, och hur vet vi att dessa utgångspunkter är sanna? Matematikerna kan konstruera bevis som visar att *om* axiomen är sanna, *så* är också det som bevisas sant. Men det räcker ju inte för att det som bevisas ska vara sant. Ty axiomen är kanske inte sanna.

Man kunde kanske tänka sig att axiomen är självklart sanna, men det är de knappast. Ett av Peanos axiom säger t.ex. att varje naturligt tal har en efterföljare, men detta kan inte gärna sägas vara självklart. Det är inte självklart att det finns oändligt många naturliga tal. (Och därmed är det inte heller självklart att det finns oändligt många primtal – trots att Euklides har ”bevisat” det till allmän belåtenhet.)

Någon kunde kanske hävda att vi ändå *bör* anta att Euklides axiom är sanna. Men varifrån kommer i så fall denna norm? Har vi något skäl att tro att *den* är sann?

Ska man t.ex. tro att det finns oändligt många naturliga tal av den anledningen att fysikaliska teorier, som har visat sig mycket framgångsrika, tycks utgå från denna förutsättning? Nej, det kan knappast vara ett tillräckligt skäl, ty det är ju möjligt att denna förutsättning inte alls är *nödvändig* inom fysiken. Kanske kunde man konstruera teorier som är empiriskt lika framgångsrika (men möjligen lite mer komplicerade) med hjälp av en matematik som utgår från lite annorlunda axiom och som inte implicerar något om oändliga mängder.

Eller ska vi helt enkelt dra slutsatsen att det inte finns några matematiska sanningar? Matematikerna kan fortfarande säga att deras bevis ändå visar att *om* axiomen är sanna, *så* är även de matematiska teoremen sanna. Men om bevisen är logiskt giltiga, så är ju sådana sanningar *logiska*, snarare än matematiska.

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: *Lars Bergström* är professor emeritus i praktisk filosofi, *Carl-Göran Heidegren* är professor i sociologi i Lund, *Thore Husfeldt* är professor i datavetenskap i Lund, *Mikael Sandlund* är professor i psykiatri i Umeå, *Pia Skoglund* är universitetsadjunkt i ekofilosofi i Karlstad och *Charlotta Weigelt* är lektor och docent i filosofi vid Södertörns högskola.